

15.8.2016

Oikeusministeriö

oikeusministerio@om.fi

Asia: Lausunto työryhmän mietinnöstä Eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta 17/2016

Viite: Lausuntopyyntö 6.6.2016 OM 13/41/2014, OM021:00/2014

Yleistä

Työryhmän ehdotuksen taustalla on rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/41/EU (direktiivi). Ehdotuksen mukaan direktiivin edellyttämät muutokset pantaisiin täytäntöön niin sanotulla sekamuotoisella täytäntöönpanotavalla säätämällä direktiiviä täsmäntäviä säännöksiä laissa rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetun direktiivin lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja direktiivin soveltamisesta (lakiesitys). Kansallisesti direktiivi on pantava täytäntöön 21.5.2017 mennessä.

Ehdotuksessa suurinta osaa direktiivin säännöksistä on pidetty asiasisällön puolesta riittävän täsmällisenä sovellettavaksi suoraan. Kuitenkin ehdotuksen mukaisesti erillisen täytäntöönpanolain säätäminen on katsottu tarpeelliseksi, koska osa direktiivin säännöksistä nimenomaisesti edellyttää kansallisessa lainsäädännössä täsmäntävää sääntelyä. Lisäksi tiettyjä direktiivin asiasisältöjä on katsottu tarpeelliseksi täsmäntää. Täsmennykset liittyvät suurelta osin sellaisiin direktiivin säännöksiin, joihin tavalla tai toisella liittyy erityisiä oikeusturvanäkökohtia, kuten pakkokeinojen käyttöä edellyttävät tutkintamääräysten täytäntöönpanot taikka vapautensa menettäneenä olevan henkilön väliaikainen siirtäminen Suomesta toiseen jäsenvaltioon sekä vastaajan kuuleminen videoneuvotteluteitse. Kansallisella sääntelyllä on varmistettu myös se, että tällaisia menettelyjä koskevat päätökset tehdään tuomioistuimessa.

Kokonaisuutena sekamuotoisessa täytäntöönpanotavassa edellä todetulla tavalla toteutettuna on asianmukaisella tavalla otettu huomioon säännösten riittävä täsmällisyys ja tarkkarajaisuus, eikä Pirkanmaan käräjäoikeudella ole täytäntöönpanotavasta näiltä osin erikseen lausuttavaa.

Täytäntöönpanoviranomaisista

Ehdotuksessa on todettu, että direktiivin täytäntöönpano ei juurikaan laajenna Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisen rikosoikeusavun alaa, vaikkakin yhteistyö muuttuu aikaisempaa velvoittavammaksi. Edelleen direktiivi koskee etupäässä esitutkintaviranomaisten välisiä oikeusaputilanteita. Tässä mielessä Pirkanmaan käräjäoikeudella ei tuomioistuimena ole erikseen lausuttavaa täytäntöönpanoviranomaisista eikä tähän liittyvistä järjestelyistä Suomessa.

Pirkanmaan käräjäoikeus kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että syyttäjät tulevat toimimaan jatkossa direktiivin edellyttämällä tavalla tutkintamääräyksen vahvistavina viranomaisina, mikä ehdotuksessakin

esiin tuoduin tavoin edellyttää syyttäjien työpanosta ja -aikaa nykyistä enemmän. Tarvittaviin resursseihin ja yhteistyön toimivuuteen kansallisesti on syytä kiinnittää huomiota.

Ehdotuksessa on esitetty, että tuomioistuimien osalta täytäntöönpanotoimivalta keskitettäisiin Helsingin kärjäoikeuteen. Pirkanmaan kärjäoikeuden näkemyksen mukaan tämä on perustelua ja tarkoituksenmukaista ehdotuksessa esiin tuoduin tavoin. Ehdotusta on siten pidettävä tältä osin kannatettavana.

Pirkanmaan kärjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että lakiesityksen 5 §:ssä (*Täytäntöönpanoviranomaiset*) todetaan, että erityisestä syystä myös muu kärjäoikeus kuin Helsingin kärjäoikeus voi toimia täytäntöönpanoviranomaisena. Lakiesityksen perusteluissa ei kuitenkaan ole tuotu esiin niitä tilanteita, joissa tällainen voisi tulla kysymykseen.

Direktiivin soveltamisalaan liittyviä asioita voi tulla kärjäoikeuksissa vireille esimerkiksi pakkokeinoihin ja lakiesityksen 9 §:ään (*Vapautensa menettäneenä olevan henkilön väliaikainen siirtäminen Suomesta toiseen jäsenvaltioon*), 12 §:ään (*Kuuleminen videoneuvottelua käyttäen tai puhelimen välityksellä*) taikka 13 §:ään (*Rikoksesta epäillyn tai vastaajan kuuleminen videoneuvottelua käyttäen*) liittyvissä tilanteissa. Nämä eivät Pirkanmaan kärjäoikeuden näkemyksen mukaan laajenna kärjäoikeuden tehtäväkenttää eivätkä siten aiheuttane erityisiä muutoksia kärjäoikeuksille.

Muita huomioita

Lakiesityksen 6 §:ssä (*Kieltäytymisestä päättäminen ja kärjäoikeuden päätösvaltaisuus*) on todettu, että kielteisessä täytäntöönpanon tilanteessa muun kuin kärjäoikeuden tekemä päätös on saatettava viikon kuluessa Helsingin kärjäoikeuden ratkaistavaksi. Pirkanmaan kärjäoikeus kiinnittää huomiota pykälän mainintaan viikon määräajasta ja sen laskentatapaan liittyvästä tulkinnanvaraisuudesta.

Direktiivi mahdollistaa rikosasian vastaajan kuulemisen videoneuvottelua käyttäen. Suomen kansallisessa rikosoikeusprosessissa vastaajan kuuleminen muutoin kuin käsittelyssä henkilökohtaisesti läsnä olevana ei oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain säännökset vastaajan läsnäolovelvollisuudesta huomioiden ole tavanomaista. Lakiesityksen 13 §:ssä (*Rikoksesta epäillyn tai vastaajan kuuleminen videoneuvottelua käyttäen*) on säädetty vastaajan videoteitse tapahtuvan kuulemisen erityisedellytyksistä, joista merkittävimmät lienevät kuulemistapaan liittyvä vastaajan etukäteinen suostumus sekä kuulemistapaa koskevan päätöksenteon kuuluminen kärjäoikeuden toimivaltaan. Lisäksi on säädetty nyt kyseessä olevaan kuulemistapaan liittyvästä oikeudesta käyttää avustajaa sekä puolustajan määräämisestä. Pirkanmaan kärjäoikeus katsoo, että vastaajan oikeusturva on lakiesityksen täsmäntävillä säännöksillä riittävästi turvattu, eikä se näe Suomen lainsäädännön peruseriaatteiden näkökulmasta estettä rikosasian vastaajan kuulemiselle myös videoneuvottelua käyttäen.

Direktiivi tulee korvaamaan neuvoston puitepäätöksen omaisuuden ja todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa (2003/577/YOS, jäädyttämispuitepäätös). Tältä osin Suomessa on voimassa laki omaisuuden ja todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa (EU-jäädyttämislaki). Ehdotuksessa on lähdetty siitä, että myös jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanoon liittyviä syyttäjän tehtäviä ovat jatkossa toimivaltaisista hoitamaan neljän kärjäoikeuden tuomiopiirin kihlakunnansyyttäjien sijasta yksinomaan Helsingin kärjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat kihlakunnansyyttäjät. Tämä vaikuttaa myös muutoksenhakuun siten, että toimivaltainen kärjäoikeus olisi yksinomaan Helsingin kärjäoikeus. Tämä on yhdenmukainen edellä todetun linjauksen kanssa Helsingin kärjäoikeuden suhteen, mistä johtuen ehdotusta on pidettävä tältäkin osin perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena.

Asiaa on käsitelty kärjäoikeuden johtoryhmässä.

Asian on kärjäoikeudessa valmistellut kärjätuomarit Anne Ritala-Kananoja ja Ida-Sofia Mäki.